

JIGAR KASALIKLARIGA IBN SINO QARASHLARI

Tilloeva Sh.Sh.,

Buxoro davlat tibbiyot instituti.

✓ *Rezyume*

Tadqiqot maqsadi: Ibn Sino ta'limotida jigarning mizoj buzilishi kasalliklari va unda parhezning ahamiyatini o'rganish, jigarning tabiiy va buzilgan mizoj belgilarini o'rganib, shunga mos holda parhez berishni o'rganish
Kalit so'zlar: Jigar kasalliklari, mizoj, parhez, xilt.

ВЗГЛЯДЫ ИБН СИНО НА ЗАБОЛЕВАНИЯ ПЕЧЕНИ

Тиллоева Ш.Ш.,

Бухарский государственный медицинский институт.

✓ *Резюме*

В учении Ибн Сины изучаются болезни печени с расстройством мизажа и значение диеты в ней, изучаются симптомы естественного и нарушенного мизаж печени, изучается, как правильно давать диету соответственно.

Ключевые слова: Болезни печени, темперамент, диета, хилт.

IBN SINO'S VIEWS ON LIVER DISEASES

Tilloeva Sh.Sh.,

Bukhara State Medical Institute.

✓ *Resume*

In the teachings of Ibn Sina, the study of diseases of the liver with mizaj disorder and the importance of a diet in it, the study of the symptoms of natural and disturbed mizaj of the liver, the study of how to give a diet accordingly.
Key words: Liver diseases, temperament, diet, hilt.

Долзарблиги

Ҳозирги вақтда гепатология фани йилдан йилга ривожланиб, касалликларни кечиши, диагностикаси ва даволашнинг янги қирралари очилмоқда, лекин шунга қарамай жигар касалликлари ер юзиди кенг тарқалганлиги, касалликларни сурункали равишда кечиби, организм учун муҳим бўлган аъзо ва система-ларни фаолиятига салбий таъсир кўрсатиби, ногирон-ликка олиби келиши ва бу касалликдан келиб чиққан ўлим кўрсаткичлари ҳамон юқори бўлиб қолмоқда. Шунинг учун ҳам жигар касалликларини ўрганиш ҳозирги вақтда гепатологлар олдидаги долзарб муам-молардан бири бўлиб қолмоқда [1,2, 5].

Буюк бобокалонимиз Абу Али ибн Синонинг кашфиётлари, маслаҳатлари, ҳусусан ички касаллик-лар борасида орадан неча минг йиллар ўтган бўлса-да буюк олимнинг ҳозирги замон тиббиётининг асос-чиси деб аташга имкон беради [4]. Бизга маълумки жигар организмнинг энг катта биокимёвий лабора-торияси бўлиб, ибн Синонинг фикрича организмда-ги табиий суюқликлар (ҳилтлар) нинг ҳосил бўли-ши ва бутун танага тарқалиш ўрни бўлгани учун, жигар касалликлари бутун организмнинг касаллиги бўлиб ҳисобланади [2, 3].

Текшириш мақсади: Ибн Сино таълимотида жи-гарнинг мизож бузилиши касалликлари ва унда парҳ-езнинг аҳамиятини ўрганиш.

Ибн Сино ҳар бир аъзо касаллигини баён этишда мизож қонуниятларига таянган ҳолда унинг табиий мизожига эътибор қаратган. Чунки мизож ҳақида таъ-лимот инсоннинг соғлиқ ва касаллик ҳақидаги тиб-

бий ёндашишларининг фундаментал асоси бўлиб ҳисобланади. Бу мизожнинг маълум бир сабабларга кўра ўзгариши қатор касалликларни келтириб чиқа-ради. Шу мақсадда биз жигарнинг табиий ва бузилган мизож белгиларини ўрганиб, шунга мос ҳолда парҳ-ез тавсия қилдик. Қуйида жигарнинг бузилган мизож белгиларини келтирамиз:

1) Жигарнинг бузилган иссиқ мизож белгила-ри: қаттиқ ташналик, иштаҳанинг бўлмаслиги, қизиб кетиш, сийдик рангининг ўзгариши, томир уриши-нинг тезлашиши, тана ҳароратининг ошиши, қову-рғалар остида оғирлик сезгиси, ўт аралаш қусиш ва бошқалар.

2) Бузилган совуқ мизож белгилари: ўнг қовурға остида оғирлик сезгиси, иштаҳанинг бўлмаслиги, лаб ва тилнинг оқариши, қон камайиши, қон ҳаракати-нинг қийинлиги, тери рангининг оқариши, томир ури-шининг сусайиши, сийдик рангининг оқариши каби белгилар кузатилади.

3) Бузилган қуруқ мизож белгилари эса, оғиз ва тилнинг қуруқлиги, ташналик, томир уришининг қат-тиқлиги, юз рангининг қорайиши, айрим ҳолларда ўнг қовурға остида оғриқ, кўнгил айниш белгилари куза-тилади.

4) Бузилган ҳўл мизож белгиларида юз ва кўзнинг салқини, қовурға тоғайларидаги мускулларнинг бўша-шиши, рангнинг сарғимтир агар талоқ ҳамкорлиги ҳам қўшилса, талоқ соҳасида оғирлик сезгиси қорамтир тусга кириши ва бутун тананинг кучсизланиши куза-тилади.

Жигар касалликларини даволашда ибн Сино би-ринчи ўринда бошқа касалликлар сингари танқияни

яъни, организмни тозалашни қўяди. Иккинчи ўринда парҳез ва учинчи ўринда дори-дармонлар билан даволашдир. Аллома ҳар бир касаликка парҳез тавсия қилганда, албатта ушбу 4 та олтин қоидага риоя қилишни таъкидлаб ўтган.

1. Беморнинг табиий мизожи
2. Мизож бузилишдаги сабаб
3. Беморнинг яшаш муҳити
4. Беморга буюриладиган таомнинг табиий мизожи.

Материал ва услуллар

Биз мақсадимизга эришиш учун Бухоро вилоят қўп тармоқли тиббиёт марказининг гастроэнтерология бўлимида сурункали гепатит билан оғриган 28 та беморни кузатув остига олдик ва буларни 2 та гуруҳга бўлдик. Биринчи асосий гуруҳга 14 та бемор ва иккинчи назорат гуруҳга 14 та бемор кузатув остига олинди. Биринчи гуруҳдаги беморларга ибн Сино таълимоти асосида уларнинг кундалик даволаш ва овқатланиш тартиби мизожи асосида режа тузилди. Иккинчи гуруҳ беморларига эса даволаш режаси ва Певзнер диетологияси асосида овқат рациони тузилди. Текширишдан олдин беморнинг объектив, субъектив белгилари: ўнг қовурға остида оғирлик, қорин дам бўлиши, иштаҳанинг пасайганлиги, умумий ҳолсизлик, теридаги ўзгаришлар ва лаборатор, инструментал текширув натижалари олинди.

Жигар касалликларида овқатланиш тартибини тузганда овқат устига овқат ейиш, наҳорда ҳусусан ҳаммом қабул қилгандан сўнг совуқ сув ичиш, қаттиқ овқат устидан суяқ овқат ейишдан сақланиш, аччиқ-шўр овқатларни ейишдан тийилиш, спиртли ичимликларни ичмаслик, ўткир ширинликлар истеъмол қилишдан тийилиш кераклиги, чунки ширинликлар тезда ўтга айланиб, тиқилма пайдо бўлишига замин яратади. Беморларнинг овқатланиш рационига ғализлиги ва ёпишқоқлиги бўлмаган енгил гўштлардан тайёрланган суяқ овқатлар, олма суви, анор суви ва майиз ивитами бемор мизожига мос ҳолда тавсия қилинди. Агар беморда жигарнинг бузилган иссиқ мизож белгилари устунлик қилса, уларга петрушка ва сачратқи ўсимлигининг дамламасидан ичириш, гўл ёғига совуқ сув қўшиб ичирилганда, жигарнинг иссиқлиги мўтадиллашганлиги, сабзавотларнинг қайнатмиси, ҳусусан қайнатилган лавлаги, қайнатилган балиқ, нордон қаттиқ мевалардан дўлана, беҳи, нок тавсия қилинди. Бузилган совуқ мизожни даволашда эса беморга тоза асални наҳорда истеъмол қилиш, тез ҳазм бўлувчи парранда гўштларидан тайёрланган суяқ ов-

қатларга карам, мурч, зирк қўшиб истеъмол қилиш буюрилди. Бузилган қуруқ мизож белгилари устунлик қилганда кўпроқ, ҳўл сабзавотлардан истеъмол қилиш, итузум, арпабодиёндан тайёрланган дамла-мани истеъмол қилиш тавсия этилган бўлса, жигарнинг бузилган ҳўл мизож белгилари устунлик қилганда, қуритувчи, буриштирувчи ҳусусиятга эга бўлган гуруч, зира, pista каби маҳсулотлар овқат рационига киритилди [2, 3].

Натижа ва таҳлил

Ушбу қоидаларга риоя қилган биринчи гуруҳдаги беморларда 10 кундан сўнг динамикада кузатганда, юқорида қайд этилган клиник белгиларнинг камайганлиги, лаборатор текширувларда жигар синамаларининг нормага яқинлашганлиги, жигар фаолиятининг яхшиланганлиги, иккинчи гуруҳдаги беморларга нисбатан кўпроқ кузатилганлиги қайд этилди.

Хулоса

Беморни даволаганда унинг мизожи ва касаллик таъсирида ўша аъзонинг мизожини ўзгаришини аниқлаб, овқат компонентларини касалликка мос ҳолда рацион тузиш, даволаш самарадорлигини оширишда муҳим рол ўйнайди, чунки истеъмол қилинаётган маҳсулот организмга озуқа сифатида ёки даво сифатида таъсир қилиб, унинг фаолиятини меъёрлаштиришга ёрдам беради. Соғлом турмуш тарзини ташкил этишда ҳар бир инсон гавда тузилиши ва мизожига тўғри келадиган овқат танлаб истеъмол қилса меъёрини сақлай олса, буюк аллома таъкидлаганидек инсон ўз саломатлигини сақлаган, узоқ умр кўришига замин яратган бўлади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙҲАТИ :

1. Абу Али ибн Сино. Тиб қонунлари I китоб 1994й. Тошкент. Халқ мероси нашриёти.
2. Ибн Сино таълимоти Ф.Э.Нурбоев, Ш.Ш.Тиллоева, Д.Б.Раҳматова Шарқ нашриёти. Ўқув қўлланма. 2019 йил
3. Тиббий ўғитлар . Абу Али ибн Сино Тошкент "Мехнат"1991 йил
4. Абу Бакр Ар-Розий касалликлар тарихи.А. Қодирий номли халқ мероси нашриёти.1994 йил
4. Луқмони ҳаким тиббий ўғитлари.А.Қодирий номли халқ мероси нашриёти.1994 йил
5. Ўзбекистонда ватан топган ўсимликлар. Ю. Урдаҳаев.Тошкент.Ўзбекистон "Фан" нашриёти.1990 йил

Келиб тушган вақти 09.11.2020